

STOK DEĞERLEME YÖNTEMLERİ - I

Ali İhsan ATEŞ*

I. GENEL BİLGİ

Bilançolarda dönen varlıklar içinde yer alan stoklar; 1 Sıra Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği' ne göre; işletmenin satmak, üretimde kullanmak veya tüketmek amacıyla edindiği, ilk madde ve malzeme, yarı mamül, mamül, ticari mal, yan ürün, artık ve hurda gibi bir yıldan az bir sürede kullanılacak olan veya bir yıl içerisinde nakde çevrilebileceği düşünülen varlıklardan oluşur.

Satış amaçlı ya da bir malın üretiminde tüketim veya kullanım amaçlı olarak tutulan ve hizmet işletmeleri dışında kalan çoğu işletmelerde dönen varlıkların büyük bir bölümünü oluşturan değerler olarak stoklar, ticari işletmelerde doğrudan satışa hazır ticari mallardan oluşabileceği gibi, sınai işletmelerinde bir malın üretiminde kullanılabilen ve tüketilebilen hammadde ve malzemeler, yarı mamüller ve üretilen satışa hazır mamüllerden oluşabilmektedirler. Bu nedenle ticari işletmelerde stoklar tek bir kalemde gösterilebilmekle birlikte, üretim işletmelerinde stoklar ana başlığı altında; üretimi tamamlanan (üretimi tamamlanmış ve satılmak üzere ambara alınmış mamül stoklar); üretim safhasında bulunan (direkt işçilik ve genel üretim giderlerinden belli oranda pay almış yarı mamül stoklar) ve üretim sürecine henüz başlanmamış (üretimde veya diğer faaliyetlerde kullanılmak üzere işletmede bulundurulanan hammadde, yardımcı madde, işletme malzemesi ve diğer malzemeler) mallar olarak tasnif edilebilir:

II- STOK DEĞERLEME YÖNTEMLERİ

Bütün işletmeler hesap dönemi sonunda mevcutlarını, alacaklarını ve borçlarını tespit ettikten sonra bunları para cinsinden değerlemek suretiyle dönem içindeki ticari faaliyetin kârla mı zararlı mı kapatıldığını ölçmek durumundadır. İşletme sahip ve yöneticileri kendi kârlılık ve başarılarının seviyesini ölçmek, uzun dönemli kararlar alabilmek için değerlendirme yaparken, devlet de alacağı vergilere temel olacak değerlerin (matrahın) doğru tespiti için bazı yasal kurallar koyma gereğini duymuştur. Bu nedenle Vergi Usul Kanunu'nda değerlemeye ilişkin pek çok hüküm bulunmaktadır.

(*) Vergi Denetmen Yardımcısı

Fiyatlar genel seviyesindeki aşırı yükselmeler işletmelerin stoklarının değerlemesini ve dönem kârlarını doğrudan etkilemektedir. Stokların yüksek değerlemesi işletmelerin karlarının yüksek çıkmasına ve sonuçta fazla vergi ödemelerine neden olur. Stokların düşük değerlemesi de Devleti vergi kaybına uğratar. Bu nedenle uygulanacak stok değerlendirme yönteminin seçiminde dikkatli olmak gerekir.

Stokların değerlemesinde kullanılan belli başlı yöntemler ana başlıklar halinde aşağıdaki gibidir.

1-Maliyet temeline göre değerlendirme yöntemleri,

2-Piyasa fiyatına göre değerlendirme yöntemi,

3-Maliyet veya piyasa değerinden düşük olanı ile değerlendirme yöntemi

4-Tahmini değerlerle değerlendirme yöntemleri,

5-Normal Stok (Temel Stok) değerlendirme yöntemi,

1-Maliyet Temeline Göre Değerleme:

a-Fiili Maliyet Yöntemi:

Bu yönteme has maliyet, spesifik maliyet, özgün maliyet, gerçek maliyet ve gerçek parti maliyeti yöntemi gibi çeşitli isimler verilmektedir.

Bu yöntemde, işletmedeki mallar gerçek maliyet bedelleri dikkate alı-

arak değerlendirilmektedir. Malların maliyeti; fiilen satın alındıkları bedeller üzerinden ve maliyete dahil edilecek giderlerinde dikkate alınması suretiyle yapılacak birebir tespitler sonucunda belirlenmektedir.

İşletmelerin bu usulü uygulayabilmesi için dönem sonunda elde kalan stokların hangi birim maliyetle satın alınmış veya üretilmiş olduklarının bilinmesi gerekir. Bunun saptanabilmesi içinde dönem içindeki çıkışların (satışların) hangi maliyetle alınmış veya üretilmiş bulunan partiden yapıldığı bilinmeli ve izlenmelidir. Bu izleme, satın alınan tüm malların üzerine, alış faturası numarasının veya bu ilişkiyi belirleyecek başka bir numaranın verilmesi şeklinde yapılabileceği gibi, bunun yerine alınan her parti malın ambarda ayrı ayrı yerlere konulması ve imalata veya satışa bu partilerin ayrı ayrı verilmesi şeklinde de yapılabilir.

Bu yöntem, birbirine benzer özellikler taşıyan misli mallardan (örneğin çimento, akaryakıt, gıda, vb) ziyade özellikleri diğerlerinden ayrılabilen, yüksek bedelli ve az sayıda üretilen yada alınıp satılan mallar ile seri numarası taşıması dolayısıyla tek tek hareketleri izlenme olanağı bulunan mallar açısından uygulanabilir durumdadır. Motorlu araç satıcıları motorlu taşıtların motor ve şasi numaralarının faturaya ve motorlu araçlar siciline ve tescil belgesine ya-

zılması dolayısıyla bu malların hareketlerini fiili olarak izlemek durumundadır. Yine ev, sanat eseri, ziynet eşyası alım satımı ile uğraşanlar, gemi inşası ile uğraşarı işletmeler ve benzerleri bu değerlendirme yöntemini fazla güçlüklerle karşılaşmadan uygulayabilirler.

Kısaca bu yöntemin uygulanabilmesi,

-Satın alınan her bir ünite malın alış bedeli ile alış giderlerinin ke-

sinlikle bilinmesi,

-Satışların hangi ünite mallardan yapıldığının bilinmesi,

-Envanterde bulunan henüz satılmamış malların (dönem sonu stok) her birine ilişkin maliyetin bilinmesi koşuluna bağlıdır.

Örnek:

İşletmenin bir yıllık (C) malı alım ve satım işlemleri aşağıdaki gibidir. (Bu veriler müteakip örnekler içinde geçerlidir.)

İşlem	Miktar	Birim Maliyet	Toplam Maliyet
1 Ocak - Dönem Başı Stok	70	5.000.000	350.000.000
14 Şubat - Satış	40	-	
12 Mayıs-1.parti mal alış	40	6.000.000	240.000.000
5 Temmuz-Satış	30	-	-
-D.Başı Stoktan 20 Adet			
-1.parti alıştan 10 adet			
20 Eylül - 2.parti mal alış	50	7.000.000	350.000.000
27 Kasım- Satış	60	-	-
-D.Başı Stoktan 5 adet			
-1.parti mal alışından 20 adet			
-2.parti mal alışından 35 adet			

Gerçek Maliyet Bedeli İle Değerlendirme (Milyon TL)

Açıklama	Girişler (Adet)	Birim Maliyet Bedeli	Çıkışlar (Adet)	Kalan	Maliyet Bedeli ile Değeri
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Dönem başındaki Stok	70	5	65	5	25
1.Parti Mal Alışı	40	6	30	10	60
2.Parti Mal Alışı	50	7	35	15	105
Toplam	160		130	30	190

b-Ortalama Maliyet Yöntemi:

Genellikle aynı cinsten malların ticareti ve imalatı ile uğraşan işletmelerde, satılan ya da üretime verilen malların hangi alımlara ait mallar olduğu çoğu zaman takip edilemez. Çoğu zaman buna imkan dahi kalmaz. Bu nedenle de bu durumlarda fiili maliyet yöntemi uygulamak imkanı ortadan kalkar. Bu durumlarda ortalama maliyet yöntemi uygulanabilir.

Ortalama maliyet yönteminin uygulanabilmesi için ticari mal ya da hammaddelerin birbirine karışmış olmasının fiilen gerçekleşmiş olması değil, karışma olasılığının var olması gerekir. Uygulamada en çok karşılaşılan yöntemlerden birisidir. Bu yöntemin uygulanmasıyla yüksek ve düşük fiyatlarla stoklara alınan bir başka ifade ile aynı cins malın zaman içerisinde maliyet fiyatlarındaki artışların ortalama maliyet yoluyla maliyetler üzerindeki olumsuz etkisi azaltılmış olur.

Ortalama maliyet yöntemi üç ayrı yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunlar;

-Basit Ortalama Maliyet Yöntemi

-Ağırlıklı Ortalama Maliyet Yöntemi

-Hareketli Ağırlıklı Ortalama Maliyet Yöntemi

aa-Basit Ortalama Maliyet Yöntemi:

Bu usulde satın alınan veya imal

edilen partilerdeki stokların miktarına bakılmaksızın bütün partilerin birim maliyetlerinin basit aritmetik ortalaması hesaplanır. Bulunan ortalama birim maliyeti, dönem sonu stok miktarıyla çarpılarak dönem sonu stok tutarına ulaşılır. Daha açık bir ifadeyle, yıl içerisinde değişik tarihlerde satın alınan veya imal edilen çeşitli partilere ait mal bedelleri toplamının, bu partilerin adetleri toplamına bölünmesi suretiyle bulunan ortalama parti birim maliyetlerinin toplanması ve bulunan toplam tutarın, parti adedine bölünmesi suretiyle basit ortalama maliyet bulunur.

Alışlar çok farklı miktarlarda yapıldığı takdirde, hesap edilecek basit ortalama maliyet, yeterli olmaktan çok uzaktır ve hatalı değerlendirmelere yol açabilir. Gerçekten bu yöntem, çok ufak parti mal alışları ile büyük bir parti mal alışları arasında hiçbir ayırım yapmamakta, birbirinden çok farklı miktarlarda yapılan alışların birim maliyetlerinin basit aritmetik ortalamasını alarak, bunu stokların değerlendirilmesinde kullanmaktadır.

Örnek

Girişler	Birim Maliyeti
Dönem Başı Stok	5.000.000.-
1.Parti Mal Alışı	6.000.000.-
2.Parti Mal Alışı	7.000.000.-
Toplam	18.000.000.-

Basit Ortalama : $18.000.000/3 = 6.000.000.TL$

Dönem Sonundaki Stok Değeri : $30 \times 6.000.000 = 180.000.000.TL$ olmaktadır.

bb-Ağırlıklı Ortalama Maliyet Yöntemi:

Bu yöntemde, dönem başında mevcut olan mallar ile dönem içinde alınan malların toplam maliyetleri, toplam mal miktarına bölünerek ortalama birim maliyet hesaplanır. Bundan sonra ise satılan malların miktarı veya üretime verilen malların miktarı birim maliyet ile çarpılarak satılan malın veya üretime verilen malın maliyeti bulunur.

Stokta kalan malların birim fiyatla çarpılması durumunda da, dönem sonu stok değeri elde edilir.

Ağırlıklı ortalama usulü, basit ortalama usulüne göre daha doğru ve daha duyarlı bir usuldür. Fiyat değişimlerini nispeten yansıtır. Ülkemizde en çok uygulanan maliyet belirleme usulüdür.

Ağırlıklı ortalama maliyet yöntemi genellikle düzenli, objektif ve sustimalden uzaktır. Özellikle envanterde çok çeşitli malların bulunması veya maliyetlerin sık sık değişmesi durumunda tercih edilir.

Bu yöntemde, büyük miktarda yüksek veya düşük fiyatla alınan mallar, daha önce satılan ya da üre-

time verilen malların ortalama maliyetlerini etkiler.

Örnek

Giriş(Adet)	Birim Maliyeti	Tutarı
70	5.000.000.-	350.000.000.-
40	6.000.000.-	240.000.000.-
50	7.000.000.-	350.000.000.-
160		940.000.000.-

Ağırlıklı Ortalama $940.000.000/160 = 5.875.000.-TL$

Satılan Mal Maliyeti
 $130 \times 5.875.000 = 763.750.000.-TL$

Stok Değeri $30 \times 5.875.000 = 176.250.000.-TL$

cc-Hareketli Ağırlıklı Ortalama Maliyet Yöntemi:

Dönem içinde her partinin alınmasından sonra stok tutarları toplamı stok miktarları toplamına bölünmek suretiyle ağırlıklı ortalama maliyet bulunur ve stoktan çıkışlar bu maliyetle değerlendirilir.

Aynı cinsten malın farklı fiyatlarla çok sayıda partiler halinde alımı söz konusu ise, aşırı derecede hesap işleminden kaçınmak için metodun uygulanması basitleştirilebilir. Belirli bir dönem için (örneğin bir ay veya üç aylık bir dönem için) geçerli olmak üzere ortalama maliyet hesaplanır ve o dönem içindeki bütün ambar çıkışları, bu ortalama maliyet üzerinden değerlendirilir. Eğer saptanan

belirli dönem içinde ambardan çıkışlar, dönem başındaki stok miktarını aşar veya fiyatlarda büyük dalgalanmalar olursa, bu takdirde yeni bir ortalama maliyet hesap edilmesi gerekir.

Bu değerlendirme usulü, kısa devrede fiyat hareketlerinin stok değeri üzerindeki etkisini hafifletmek veya en aza indirmek eğilimindedir. Gerçekten, yeni bir alış mevcut ortalama maliyetten farklı bir bedelle yapıldığı takdirde, hesaplanan yeni ortalama maliyet, aşağıya veya yukarıya doğru hareket eder. Fiyatların arttığı dönemlerde, ambar çıkışlarının değerlendirilmesinde kullanılan ortalama maliyet yükselme, buna karşılık fiyatların düştüğü devrelerde ise azalma eğilimi gösterir.

Stok hesaplarını sürekli envanter yöntemi ile muhasebeleştirilen işletmelerde birim maliyetler bu yöntemle saptanırsa; değerlendirme sonuçları fiili maliyet (gerçek parti maliyeti) yöntemi sonuçlarına yakın olacaktır.

Örnek:

c-İtibari Maliyet Yöntemi:

İşletmelerin satın aldıkları malların çeşitleri ve satış devir hızı arttıkça fiili maliyet veya ortalama maliyet yöntemiyle stok değerlerinin hesaplanması güçleşmektedir. Bu yöntemde, dönem sonu stoklarda kalan malın hangi parti mal alışından kaldığı dikkate alınmadan bir takım varsayımlarla stoktaki malların değerlemesi yapılmaktadır. Bu yöntemin yaygın olarak kullanılan ve bilinen iki türü vardır.

aa-İlk Giren İlk Çıkar (First In First Out-FIFO) Yöntemi:

Bu yöntemde satılan veya üretime verilen malların, ambara ilk giren veya ilk üretilen mallardan olduğu varsayımından hareketle stoklar değerlendirilir.

Bu yöntemde ilk satın almaların ilk, son satın almaların son üretime verildiği varsayılır. Aynı şekilde ilk satışların ilk satın almalarından veya ilk

Hareketli Ağırlıklı Ortalama Maliyet Yöntemi:

Ginsi : (C) Mali

(Milyon TL)

			GİREN		ÇIKAN			KALAN		
Tarih	İşlem	Miktar	Birim	Toplam	Miktar	Birim	Toplam	Miktar	Birim	Toplam
			Maliyet	Maliyet		Maliyet	Maliyet		Maliyet	Maliyet
01.01.	Devir	70	5	350				70	5	350
14.02.	Satış				40	5	200	30	5	150
12.05.	Alış	40	6	240				70	5,57	390
05.07.	Satış				30	5,57	167	40	5,57	223
20.09.	Alış	50	7	350				90	6,36	573
27.11.	Satış				60	6,36	382	30	6,36	191
31.12.	Toplam	160		940	130		749	30	6,36	191

üretimlerden, son satışların ise son satın almalarından veya son üretimlerden olduğu varsayılır. Bu durumda dönem sonunda stoklar son satın almaların veya son üretimin maliyetleri ile değerlendirilir. Başka bir ifadeyle, dönem sonu stokta bulunan malların maliyet bedelinin tespiti için en son alınan mallardan başlanarak, stokta bulunan malların miktarına erişinceye kadar geri gidilir.

Stok hareketleri, stok kalemlerinin fiziki akımı, ilk giren-ilk çıkar şeklinde olmayabilir. Diğer bir anlatımla, ham-madde ve malzemenin veya satılan malların ambardan çıkışı, ambara giriş sırasına uygun düşmeyebilir. Özellikle aynı türden olan mallar birbirleri ile fiziki olarak ayırt edilemeyecek şekilde karışmış olabilir. Bu durumda çıkışların en eski alımlardan mı yoksa en son alımlardan mı olduğunu fiilen saptamaya olanak yoktur. Ancak ilk giren-ilk çıkar usulü, stok kalemlerinin fiziki akımına bakılmaksızın, ambardan çekilen ham-madde ve malzemenin veya satılan malların, ambara giriş sırası ile çıktığı ve elde kalan stokların en son alımlardan olduğu varsayımına dayanır. Gerçek fiziki mal akımı sırası, bu usulün temel varsayımından farklı olabilir. İlk giren-ilk çıkar usulünün uygulanabilmesi için, ambar defterinin veya devamlı stok kartlarının tutulması gereklidir.

İlk Giren-İlk Çıkar Yönteminin Sakıncaları

i-Fiyatların arttığı dönemlerde, söz konusu yöntem, satılan malın maliyetini olduğundan daha düşük göstermek suretiyle, hesap dönemi sonundaki mal mevcudunun değerinin yüksek gösterilmesine ve dolayısıyla dönem karının şişkin hesaplanmasına yol açar. Başka bir ifadeyle, ekonominde enflasyonist baskının bulunduğu dönemlerde, bu yöntemin uygulanması, mal satış kârının, fiyat artışından doğan görünüşteki (fiktif) kârları da kapsaması sonucunu doğurur.

ii-Fiyatların düştüğü dönemlerde ise; satılan malın maliyetini olduğundan fazla göstermek suretiyle, hesap dönemi sonundaki mal mevcudu değerinin ve dolayısıyla dönem kârının düşük gösterilmesine neden olur. Daha açık bir ifade ile bu yöntemin uygulanması, enflasyon devrelerinde kârın şişkin, durgunluk dönemlerinde ise kârın olduğundan daha az hesaplanmasına yol açar.

Malların piyasa fiyatı, stokların "İlk Giren-İlk Çıkar" yöntemine göre belirlenen değerinden daha düşük ise, bu durumda potansiyel bir zarar, Gelir Tablosuna yansıtılmamış olur.

İlk Giren-İlk Çıkar Yönteminin Üstünlükleri

i-"İlk Giren-İlk Çıkar" yöntemi, diğer değerlendirme yöntemlerine kı-

yasla stokların, cari iktisap bedeline (piyasa değerine) en yakın maliyetle değerlendirilmesini sağlar.

ii-Bu yöntem nesneldir. Çıkışlar kronolojik maliyet sırasına göre değerlendirilir. Bu nedenle, istenilen bir kâr rakamı elde etmek için yapılacak keyfi işlemlere büyük ölçüde olanak vermez.

iii-Stokların devir hızı fazla, giriş çıkışlar arasında zaman aralığı kısa ise "İlk Giren-İlk Çıkar" stokların değerlendirilmesi için uygun bir yöntemdir. Bu takdirde, yöntemin temel varsayımı ile gerçek mal akımı arasında bir uyumsuzluk söz konusu değildir veya bu uyumsuzluk en düşük düzeydedir.

iv-Stoklarda yer alan kalemlerin tiplerinde, modellerinde sık sık değişimler oluyorsa, stokların değerlendirilmesi için "İlk Giren-İlk Çıkar" uygun bir yöntemdir.

Örnek:

bb-Son Giren-İlk Çıkar(Last In First Out-LİFO) Yöntemi

Stoklar arasına en son katılan malın ilk satılan (veya üretime verilen) olduğu ve dönem sonundaki malların da ilk parti alışlardan kaldığı varsayımına dayanır. Bu varsayıma göre satılan malın maliyeti son satın alınan malların maliyet bedeliyle değerlendirilecektir. Böylece özellikle enflasyonist dönemde, satılan malların maliyeti yüksek fiyat üzerinden saptanırken, elde bulunan stoklar ilk alınan malların maliyet bedeli ile değerlendirilecek ve satış karı olduğundan fazla hesaplanmayacağı için sonuçta işletme fiktif karları üzerinden vergi ödemek zorunda kalmayacaktır.

LİFO metodunun beklenen sonucu vermesi için mutlaka işletmenin değerlendirme konusu emtia stokuna sahip olması gerekir. Aksi takdirde

İlk Giren İlk Çıkar Yöntemi

Cinsi : (C) Malı

(Milyon TL)

Tarih	İşlem	Miktar	GİREN		Miktar	ÇIKAN		Miktar	KALAN	
			Birim	Toplam		Birim	Toplam		Birim	Toplam
			Maliyet	Maliyet		Maliyet	Maliyet		Maliyet	Maliyet
01.01.	Devir	70	5	350				70	5	350
14.02.	Satış				40	5	200	30	5	150
12.05.	Alış	40	6	240				70	5,57	150
								40	6	240
05.07.	Satış				30	5	150	40	6	240
20.09.	Alış	50	7	350				40	6	240
								50	7	350
27.11.	Satış				40	6	240	30	7	210
					20	7	140			
31.12.	Toplam	160		940	130		730	30	7	210

satılan mal maliyeti sadece fiilen yapılan giderlerden oluşacak dolayısıyla oluşacak kâr enflasyon etkisini de içerecektir.

Diğer yandan LİFO yönteminde stok devir hızı fazla değilse satılan ya da imalata verilen malların fiyatları eskimiş olacağından fiktif karların önlenmesi yeterince sağlanamayacaktır.

Bu yöntemin uygulanması her zaman mümkün olmayabilir. Çünkü bu yöntem ancak misli nitelikte olan (neven muayyen) mallar için uygulanabilir. Aynı türden olan ancak farklılaştırılmış ürünler için bu yöntem kullanılamaz. Mesela Kartal marka otomobil ile Şahin Marka otomobilin aynı işletmede satılması halinde her bir marka kendi içinde değerlendirilmelidir. Aynı şekilde lüks mobilya ile orta kalite bir mobilya içinde bu yöntem ayrı ayrı dikkate alınmalıdır.

"Son Giren-İlk Çıkar" ve "İlk Giren-İlk Çıkar" yöntemlerinde satışların maliyeti, malların fiili fiziki akışını değil, fakat maliyetlerin akış sırasını yansıtır.

"Son Giren-İlk Çıkar" ve "İlk Giren-İlk Çıkar" yöntemlerinde satış kârı kavramı birbirinden farklıdır. "İlk Giren-İlk Çıkar" yönteminde brüt satış kârı, satış hasılatı ile satılan malın maliyet bedeli arasındaki olumlu farktır. Anılan yöntemde brüt satış kârı, işletmenin stoka yapmış

olduğu yatırımın tamamının karşılanmasıyla sonra söz konusudur. "Son Giren-İlk Çıkar" yönteminde ise brüt satış kârı, satış hasılatı ile ambara en son olarak girmiş malların maliyet bedeli arasındaki olumlu farktır. Diğer bir deyişle, satılan malın yerine konma (ikame) maliyeti karşılandıktan sonra brüt satış kârı söz konusudur. Bu nedenle "Son Giren-İlk Çıkar" ikame (yerine koyma) maliyeti metodu olarak düşünülebilir. Ancak fiyatlar hızlı bir şekilde artıyor ve mal alışları veya imalatı uzun zaman aralıkları ile yapılıyorsa, en son alınan veya imal edilen malın maliyeti de, yerine koyma (ikame) maliyetini göstermeyebilir.

Son Giren-İlk Çıkar Yönteminin Eleştirisi

i-Bu yöntemde, en son maliyetler, cari satış fiyatları ile karşılaştırıldığından, başka bir deyişle mal çıkışları, yaklaşık olarak yerine koyma maliyetiyle değerlendirildiğinden, fiyat artışlarından doğan fiktif (görünüştaki) kârlar asgari düzeye indirilir. Gerçekten "Son Giren -İlk Çıkar" yöntemi fiyatların sürekli yükseldiği enflasyon dönemlerinde, satılan malların maliyetini en son alım veya imalat maliyeti ile değerleyerek satış kârının olduğundan fazla hesaplanmasını önlemeye yarar.

ii-"Son Giren-İlk Çıkar" yönteminin dayandığı varsayım sonucu, bilançoda gösterilen stokun değeri en eski maliyet bedellerine göre he-

saplanmış olacaktır. Özellikle fiyatların yükseldiği devrelerde bilançoda gösterilen stok değeri, piyasa fiyatlarının çok altında bulunacaktır. Stok değerinin bilançolarda olduğundan az gösterilmesi, şüphesiz önemli bir eksiktir. Böyle bir durum, işletmenin gerçek mali durumunun kavranmasına engel olur. Ancak bilançolarda stokların piyasa değeri ayrıca parantez içinde veya dip notlarında gösterildiği takdirde, stok değerinin olduğundan daha düşük gösterilmesinden doğan sakınca giderilmiş olur.

iii-Fiyatların düştüğü dönemlerde ise "Son Giren-İlk Çıkar" usulünün uygulanması, satılan mal maliyetinin olduğundan az ve dolayısıyla dönem kârının da aşırı şekilde hesaplanmasına yol açar.

Özetlersek "Son Giren-İlk Çıkar" yöntemi, özellikle fiyatların yükselme eğilimi gösterdiği devrelerde, ger-

çeğe daha yakın dönem kârı hesaplanmasına olanak vererek, işletmenin fiktif karlar üzerinden vergi ödemesini de önler. Bu nedenle enflasyon devrelerinde, söz konusu usulün stok değerlendirilmesinde kullanılması işletmeler için daha yararlı olacaktır. Buna karşılık, fiyatların düştüğü devrelerde ise, "Son Giren-İlk Çıkar" yöntemi, satılan mal maliyetini olduğundan daha az göstererek, yüksek bir dönem karı ve dolayısıyla yüksek bir vergi hesaplanmasına yol açar.

d-Standart Maliyet Yöntemi

Standart maliyet yöntemi, daha çok imalat işletmelerinde imal edilen mal maliyetinin, üretim gerçekleşmeden önce, işletmenin üretim olanakları, içinde bulunulan sektörün durumu, bu sektör içindeki yeri ve ülke ekonomisinin içinde bulunduğu durum göz önünde bulundurularak hesaplanan, gerçekleştirilmesi dü-

Örnek

Son Giren İlk Çıkar Yöntemi

Cinsi : (C) Malı											(Milyon TL)
Tarih	İşlem	Miktar	GİREN		Miktar	ÇIKAN		Miktar	Birim	KALAN	Toplam
			Birim Maliyet	Toplam Maliyet		Birim Maliyet	Toplam Maliyet				
01.01.	Devir	70	5	350				70	5		350
14.02.	Satış				40	5	200	30	5		150
12.05.	Alış	40	6	240				30	5		150
								40	6		240
05.07.	Satış				30	6	180	30	5		150
								10	6		60
20.09.	Alış	50	7	350				30	5		150
								10	6		60
								50	7		350
27.11.	Satış				50	7	350	30	5		150
					10	6	60				
31.12.	Toplam	160		940	130		790	30	5		150

şünülen maliyetlerin hesaplandığı yöntemdir. Standart maliyet yönteminde, fiili rakamlar yerine standart maliyetler kullanılarak performans ölçümü yapılarak, performans değerlendirilmesi yapılmak suretiyle maliyet unsurlarının ve verimliliğin etkili bir şekilde kontrol edilmesi amaçlanır.

Söz konusu değerlendirme usulünde, stokta mevcut malların maliyetlerinin tespiti ve belirli bir dönem de satılan malların maliyetinin hesaplanması için, hammadde, yarı mamüller ve mamüller için önceden belli edilmiş standart birim maliyetleri kullanılmaktadır.

Standart birim maliyetinin saptanmasında;

- Geçmiş yıllar maliyet ortalaması,
- Bilimsel olarak saptanmış normlar,
- Dikkatle yapılmış maliyet tahminleri esas alınabilir veya standartlar bu üç yaklaşımın bir karışımı (sentezi) olabilir:

Standart birim maliyetler, ne şekilde saptanırsa saptansın zaman zaman gözden geçirilmeli ve standartlarla gerçek maliyet bedelleri arasında önemli farklar varsa standart birim maliyet, bu ayrılığı ortadan kaldıracak şekilde düzeltilmelidir.

Fiili maliyetlerin standart maliyetlerden fazla olması, yani olumsuz

farkların bulunması genellikle (işletme dışı koşullar sabitken) işletmenin verimsiz çalışmasından doğar. Fiili maliyetlerin standart maliyetlerden düşük olması, yani olumlu farklar ise (yine işletme dışı koşullar sabitken) işletmenin düşünülenden daha verimli çalışmasından doğar. Her iki halde de fark analizi yöneticilerin doğru karar vermesinde çok büyük öneme sahiptir. Standart maliyet yönteminin amacında fark analizi yoluyla yönetime ışık tutmaktır.

Stokta bulunan malların standart birim maliyeti ile satın alma fiyatları veya fiili maliyetlerin birbirinden farklı olması genellikle olağan olduğundan bu farkların dönem sonunda, aşağıda açıklanan şekilde düzeltmeye tabi tutulması gerekir.

Standart maliyetten sapmaların, olumsuz olmaları durumunda standart maliyete eklenmeleri, olumlu olmaları durumunda da standart maliyetten çıkarılmaları gerekir. Bu husus kolaylıkla, sapmaların işletmenin maliyet dağıtımında esas aldığı anahtara göre stoklar ile satılan malın maliyeti arasında dağıtılması suretiyle sağlanabilir. Üretilen malın tamamı satılmışsa, bu durumda herhangi bir dağıtım yapmadan farkın tamamı satılan malın standart maliyeti ile ilişkilendirilir.

Bu yöntemin yararları,özetle;

-İşletmeleri çok ayrıntılı maliyet

belirlemekten kurtarması, dolayısıyla muhasebede daha az çabayla işlemlerin kayıtlanması,

-Üretim faaliyetlerinin etkinliğinin ölçülebilmesi,

-Maliyetlerin daha iyi kontrol edilebilmesi,

-Fiyat saptanmasının daha kolay bir şekilde yapılabilmesi,

-Gerçek maliyetlerle karşılaştırarak sonucu kontrol ve analiz etme olanağı vermesi şeklinde sayılabilir.

Örnek

Yukarıda çeşitli değerleme usullerinin açıklanması için kullanılan örnek esas alınarak, söz konusu (C) malı için standart birim maliyetin 5.900.000.TL/birim olarak tespit edildiği kabul edilirse, standart maliyetle değerleme usulüne göre anılan dönemde ambardan çıkan 130 ünitenin maliyeti
(130x5.900.000=)767.000.000.-TL
stokta kalan 30 birimin değeri ise
(30x5.900.000=)177.000.000.TL olacaktır.

e-Maliyet Temeline Göre Değerleme Yöntemlerinin Karşılaştırılması

Yukarıda yapılan açıklamalardan anlaşıldığı üzere; dönem sonundaki stoklar maliyet bedeli ile değerlendirilse dahi, maliyet bedelinin saptanmasında kullanılan yön-

temlerin farklı olması nedeni ile , çok farklı değerler hesabedilebilmektedir. Alınan örnekte, dönem sonundaki 30 birimlik stokun değeri, çeşitli yöntemlere göre şu şekilde tespit edilmiştir.

Maliyet Bedelinin Spesifik

Olarak Belirlenmesi (Filli Maliyet)	190.000.000
İlk Giren-İlk Çıkar (FIFO)	210.000.000
Son Giren-İlk Çıkar (LIFO)	150.000.000
Hareketli Ağırlıklı Ortalama	
Maliyet	191.000.000
Ağırlıklı Ortalama Maliyet	176.250.000
Basit Ortalama Maliyet	180.000.000
Standart Maliyet	177.000.000

Yukarıdaki örnek, farklı değerleme yöntemlerine göre, çok farklı stok değeri hesaplamanın mümkün olduğunu açıkça göstermektedir. Ancak şu hususu belirtmek gerekir ki, çeşitli değerleme usullerinin sonuçları arasında fark görecelidir. Gerçekten;

i-Hesap dönemi içinde satılan malların maliyetine kıyasla dönem sonundaki stok ne kadar az ise, çeşitli yöntemlere göre saptanan satış kârları arasındaki fark o derece azdır.

ii-Varlık toplamı içinde stokların göreceli (nisbi) önemi ne kadar az ise, işletmenin mali durumu belirleme yönünden, çeşitli metotlar arasındaki fark o derece önemsizdir.

iii-Eğer aynı cins malın maliyet bedelleri arasındaki farklar önemsiz

ise çeşitli değerlendirme yöntemlerinin verdiği sonuçlar arasındaki farklar da o ölçüde azdır. Başka bir deyişle, fiyatların istikrarlı olduğu dönemlerde, çeşitli değerlendirme yöntemlerinin stok değeri üzerindeki etkileri önemsizdir.

2-Piyasa Fiyatına Göre Değerleme (Yenileme Maliyeti Yöntemi)

Bu yöntemde, üretime verilen ilk madde ve malzemelerin değerlendirilmesinde, o anda piyasada cari olan fiyatlar uygulanmaktadır. Başka bir deyişle, üretimde kullanılan hammaddelerin yerine yenisini koymak için katlanılacak fedakârlıklar ne ise, çıkış maliyetleri de ona göre belirlenmektedir.

Bir çok ülkede uygulama alanı bulan bu yöntem; yalnız üretime giren hammaddelerin fiyatlarındaki değişmeyi üretim maliyetine yansıtmakla kalmayıp, dönem sonu stoklarının da yerine koyma (yenileme) fiyatlarıyla bilançoda yer almalarına imkan verir.

Bu yöntem uygulandığı takdirde stoklar, piyasa fiyatının maliyet bedelinden daha düşük olup olmadığına bakılmaksızın, piyasa fiyatları ile değerlendirilecektir. Stokların piyasa değerinin, maliyet bedelinden daha düşük veya yüksek olması halinde yapılacak kayıtlar aşağıda açıklanmıştır.

a-Stokların Piyasa Değerinin Maliyet Bedelinden Daha Düşük Olması

Bu durumda değeri düşen stok için karşılık ayrılmalıdır. Örneğin maliyet bedeli 30 milyar TL olan mal mevcudunun hesap dönemi sonunda piyasa değerinin 24 milyar TL olması halinde kayıt

Karşılık Giderleri Hs.	6
Stok Değer Düşüklüğü Karşılığı	6
Bilanço	(Milyar TL)
Stoklar	30
Stok Değer Düş. Karşılığı(-)	6
Stoklar	24

şeklinde olacaktır.

Stokların değerlendirilmesi, hem bilanço hem de gelir tablosunu etkiler. Hesap dönemi sonundaki stoklar bilançoda piyasa değeriyle gösterilse dahi, Gelir Tablosunda maliyet bedelleri ile gösterilmeli, değer düşüşünden doğan zarara ise Gelir Tablosunun ayrı bir bölümünde yer verilmelidir.

Örnek:	(Milyon TL)
Satış Hasılatı	60.000
Satılan Mal Maliyeti	
Dönem Başındaki Stok	25.000
Dönem İçinde Alışlar (+)	48.000
Dönem Sonundaki Stok(-)	30.000
(Maliyet Bedeliyle)	
Satılan Mal Maliyeti	43.000
Brüt Satış Karı	17.000

Stokların piyasa değerinin maliyet bedelinin altına düşmesi nedeni ile uğranılan zarar, kar-zarar hesabına aktarıldıktan sonra piyasa değeri ile hesaba alınması çift sayıma (mükerrerliğe) yol açar, başka bir deyişle; stok değer düşüşü nedeni ile uğranılan zarar, dönem sonucu hesaplanırken iki kez hesaplara geçirilmiş olur.

b-Stokların Piyasa Değerinin Maliyet Bedelinden Daha Yüksek Olması

Stokların piyasa değeri, maliyet bedelinden daha yüksek ise ve stoklar piyasa fiyatları ile değerlendiriliyorsa, bu takdirde henüz elde edilmemiş (realize olmamış) bir gelirin, dönem karına ilave edilmesi söz konusudur. Muhasebenin ihtiyatlılık ilkesine göre, dönem karı hesaplanırken olasılı (muhtemel) zararlar dikkate alınabildiği halde (bunlar için karşılık ayrıldığı halde), potansiyel karlar hesaplara aktarılmaz. Görülüyor ki dönem karı hesaplanırken stoklar, maliyet bedelinden daha yüksek olan piyasa fiyatları ile değerlendirildiği takdirde muhasebenin temel ilkelerinden biri olan İhtiyatlılık Prensibi ile bir çelişki ortaya çıkmaktadır. Bu çelişkidен kaçınmak ve henüz elde edilmemiş bir geliri, dönem kârına ilave etmemek için, brüt satış karı hesaplanırken stoklar yine maliyet bedelleri ile nazara alınmalıdır. Bilanço ile defter kayıtları arasında bir uygunluk sağ-

layabilmek için de stokların piyasa değeri, maliyet bedelinden yüksek olduğu durumda şöyle bir kayıt yapılabilir.

		/
Stoklar	xx	
Diğer Yedekler		xx
(-Stok Değer Artışından Doğan Yedekler)		
		/

Söz konusu hesap henüz elde edilmemiş bir değer artışının kaydedilmesine olanak vermektedir. Stoklar gelecek hesap döneminde satıldığı takdirde bu yedekler hesabının kapatılarak netice hesabına aktarılması ve satış karı hesaplanırken dikkate alınması gerekir.

3-Maliyet Bedeli veya Piyasa Değerinden Düşük Olanı ile Değerleme

Bu yöntemde stok, hem maliyet hem de piyasa fiyatı ile değerlendirilir ve maliyet bedeli ile piyasa fiyatından hangisi daha düşük ise düşük olan bedel, değerlemeye esas alınır. Yukarıda da açıklandığı üzere, piyasa fiyatı veya değeri terimi ile değerlendirme gününde stokların ikame (yerine koyma) maliyeti ifade edilmektedir.

"Maliyet veya Piyasa Değeri" usulünde stoklar, fiyatlar ne kadar yükselirse yükselsin hiçbir şekilde maliyet bedeli üzerinde bir fiyatla değerlendirilmemekte; buna karşılık

stokların piyasa değeri, maliyet bedelinin aşağısına düştüğü zaman, bu düşüş stok değerlendirilmesinde dikkate alınmaktadır.

Maliyet bedeli veya piyasa değerinden düşük olanın değerlemeye esas alınması, sakıncalı (ihtiyatlı), muhafazakar bir usuldür. Bu değerlendirme metodunda fiyat düşüşlerinden doğabilecek zararlar, satışın yapıldığı, fiilen zararın doğduğu tarihte değil; fakat fiyatların düştüğü dönemde göz önünde tutulmakta ve dönem kârı buna göre hesaplanmaktadır. Diğer bir deyişle, bu değerlendirme yönteminde, stokların piyasa fiyatlarının yükselmesinden doğan muhtemel kâr, dönem kârının hesaplanmasında dikkate alınmadığı halde, fiyat düşüşlerinden doğan ola-

sılı (muhtemel) zararlar, satışlar yapılmadan önce nazara alınmaktadır.

Söz konusu değerlendirme yöntemi şu üç şekilde uygulanabilir:

i-Tüm stok kalemleri için maliyet bedelleri ve piyasa fiyatları ayrı ayrı karşılaştırılır ve bunlardan hangisi daha düşük ise değerlendirmeye esas alınır.

ii-Stokun tamamı maliyet bedeli ve piyasa fiyatı ile değerlendirilerek karşılaştırma yapılır.

iii-Stok kalemleri tasnif edilerek, ana gruplar altında toplanarak, maliyet bedeli ve piyasa değeri karşılaştırılması yapılır.

Bir örnekle söz konusu yöntemin her üç şekilde uygulanması aşağıda gösterilmiştir.

Maliyet veya Piyasa Fiyatı İle Değerleme (1.000. TL)

Stok Ana Grupları	Stok Kalemleri	Piyasa Değeri	Maliyet Bedeli	Stok Değeri		
				(a)	(b)	(c)
I	A	220.000	180.000	180.000	-	-
	B	282.500	327.600	282.500	-	-
	C	184.700	201.100	184.700	-	-
	I. Toplamı	687.200	708.700			687.200
II	D	784.000	746.000	746.000	-	-
	E	528.000	600.000	528.000	-	-
	F	410.000	291.000	291.000	-	-
	II. Toplamı	1.722.000	1.637.000			1.637.000
GENEL TOPLAM		2.409.200	2.345.700	2.212.200	2.345.700	2.324.200

Piyasa fiyatı veya maliyet bedelinden daha düşük olan, her bir stok kalemi için ayrı ayrı nazara alındığında, örnekteki dönem sonu stokunun değeri 2.212.200.000.TL ana gruplar itibarı ile uygulandığında 2.324.200.000.TL; stokların tümü için bu değerlendirme metodu esas alındığında stok değeri 2.345.700.000.TL olmaktadır.

Görülüyor ki, piyasa fiyatı veya maliyet bedelinden düşük olanın her bir stok kalemi için ayrı ayrı göz önüne alınması, bu değerlendirme yönteminin uygulama şekilleri arasında en ihtiyatlı olanıdır. Gerçekten bu uygulama şekliyle diğer seçeneklere kıyasla en düşük dönem stok değeri hesaplanmaktadır.

Söz konusu değerlendirme yöntemi, fiyat düşüşlerinden doğabilecek zararların, satışların yapıldığı, fiilen zarara uğranılan dönemde değil; fakat fiyatların düştüğü dönemde dikkate alınmasına ve dönem kâr ve zararının buna göre hesaplanmasına yol açmaktadır. Bazı yazarlar ve uygulamacılar, henüz kesin olarak uğranılmamış bir zararın hesaplara geçirilmesine olanak verdiği için bu değerlendirme yöntemini eleştirmektedirler. Metot hakkında ileri sürülen diğer bir eleştiri de, piyasa fiyatı düştüğü için dönem sonunda düşük bir değerle değerlendirilmiş olan malların fiyatları gelecek hesap döneminde yükseldiği takdirde işletmenin izleyen dönemde aşırı, gerçekçi olmayan bir satış karı elde etmiş gibi görünmesidir.

4-Tahmini Değerlerle Değerleme Yöntemleri

a-Brüt Kar Metodu

Brüt kâr metodunu uygulamak yoluyla dönem sonu stok değerini tahmin edebilmek için yapılması gereken işlemler şöyle sıralanabilir.

i-Brüt satış kârını satış tutarına oran etmek suretiyle geçmiş dönemlerdeki brüt satış karı oranının hesaplanması

Geçmiş dönemlerdeki

1- Satılan Mal Maliyeti Oranı

Net Satış Tutarı

ii-Bulunan brüt satış kârı oranının, cari dönemdeki satış tutarına uygulanması,

iii-Dönem başı stoku ve cari dönem içindeki alışlar toplamından, dönem içinde satılan malların tahmini maliyetinin çıkarılması yolu ile dönem sonu stok değerinin saptanması,

Bu değerlendirme yöntemi, geçmiş dönemlerde sağlanan brüt satış karı oranının, içinde bulunulan hesap döneminde de yaklaşık olarak elde edileceği varsayımına dayanır. Bu varsayımın gerçekçi olmaması halinde, diğer bir deyişle işletmenin her yıl sağladığı brüt satış karı oranının önemli dalgalanmalar gösterdiği durumlarda, söz konusu değerlendirme yöntemi, sağlıklı, doğru sonuçlar vermez.

Brüt satış karı yöntemiyle dönem sonu stok değerinin hesaplanması aşağıdaki örnekle açıklanmıştır.

Brüt Kar Yöntemiyle Dönem Sonu Stok Değerinin Tahmini (Milyon TL)

(1)Dönem İçinde Alışlar	1.500.000
(2)Dönem Başı Stoku	300.000
(3)Toplam(1+2)	1.800.000
(4)Satılan Malın Maliyetinin Tahmini	
(5)Satışlar Tutarı	2.100.000
(6)Brüt Satış Kârı (-) (5 x 0,25)	(525.000)
(7)Satılan Malın Maliyet Tahmini(-)(5-6)	(1.575.000)
(8)Dönem Sonu Stok Değeri (3-7)	225.000

(Not: İşletmenin satış üzerinden brüt satış kârı oranı %25 dir.)

Brüt kar metodu ile dönem sonu stok değerinin tahmini aşağıdaki hal-lerde kullanılabilir.

i-Fiziki sayım yapmadan, evvelce bulunmuş veya bildirilmiş stok de-ğerinin irdelenmesinde;

Bu yöntemle işletme, ikinci bir fi-ziki sayım yapmadan dönem sonu stok değerinin doğru olup olmadığını kontrol edebilir. Bunun dışında, vergi incelemelerinde ve bankalarca ya-pılacak kredi analizlerinde bilançoda gösterilen dönem sonu stok değeri bu yöntemle kontrol edilebilir.

ii-Ambar defteri veya devamlı stok kartı tutmayan işletmeler, fiziki sayım yapmadan, bu yöntemi kullanarak,

stok değeri hesaplamak suretiyle aylık, üçer veya altışar aylık bilanço ve gelir tablosu düzenleyebilirler.

iii-Yangın, su baskını, deprem, hırsızlık ve benzer olaylarla uğranılan zararların tahmininde bu usulden ya-rarlanılabilir. Brüt kar yöntemine göre mevcut olması gereken stokun de-ğeri ile yukarıda sözü edilen olay-lardan sonra saptanan stok değeri arasındaki fark, işletmenin uğramış olduğu stok kaybını tahmini olarak ortaya koyar.

Bir işletme birden fazla mal üre-tiyor veya çeşitli mallar satıyor ve her bir mal türünde de brüt satış kârı oranı farklı ise, dönem sonu stok de-ğerinin tahmininde söz konusu yön-temin, her bir mal grubu için ayrı ayrı uygulanması gerekir. Yukarıda da belirtildiği gibi , bu yöntem yardımı ile dönem sonu stokunun değerinin saptanması, ancak brüt satış karı oranının değişmemesi halinde ger-çekçi olmaktadır.

b-Perakende Satış Fiyatıyla De-ğerleme Yöntemi

Perakende satış fiyatıyla de-ğerleme yöntemi, bir malın satış fi-yatının en gerçekçi şekilde, o malın satın alındığı sırada saptanacağı gö-rüşüne dayanır. Bu usulde stok de-ğerinin tahmininde kullanılan esas oran, brüt kar metodundan farklı ola-rak, içinde bulunulan dönemdeki kar yüzdesidir. Sözü edilen yöntem, pe-rakende ticaretle uğraşan büyük

satış mağazaları için elverişli bulunmaktadır. Sınai işletmeler, ham madde satın aldıkları sırada mamülün satış fiyatını, genellikle derhal saptamadıklarından söz konusu yöntem, sınai işletmeler için kullanışlı değildir.

Perakende satış fiyatı ile değerlendirme metodu, fiziki sayım yapmadan mevcut stokun ve satılan mal maliyetinin saptanmasına dolayısıyla aylık ,üçer veya altışar aylık bilanço ve gelir tablosu düzenlenmesine olanak hazırlar.

Söz konusu yöntemin uygulanabilmesi için, başlangıçtaki kar yüzdesinin, hesap dönemi içinde sonradan kar yüzdesinde yapılan değişikliklerin, kar oranındaki artış veya azalışların bilinmesi gereklidir.

Bu yöntemde; dönem başı stoku

Örnek

Perakende Satış Fiyatı İle Stok Değerleme

	Maliyet Bedeli (Milyon TL)	Perakende Satış Fiyatı (Milyon TL)
Dönem Başı Stoku	40.000	52.000
Dönem İçinde Alışlar	144.000	172.800
Perakende Satış Fiyatında artışlar (1)		15.200
Toplam	184.000	240.000
Maliyet bedeli Perakende Satış Fiyat Oranı (184.000/240.000)	%76.66	
Dönem İçinde Satışlar	192.000	
Perakende Satış Fiyatında Yıl İçinde Düşüşler (2)	4.000	196.000
Dönem Sonu Stoku (Perakende Satış Fiyatları ile)		44.000
Dönem Sonu Stoku (Maliyet-Bedeli ile)		33.733

(1) Satış Fiyatı saptandıktan sonra perakende satış fiyatındaki artışlar

(2) Satış Fiyatı saptandıktan sonra perakende satış fiyatındaki düşüşler

ve alışların perakende satış değerleri ile maliyet değerleri arasındaki oran, ortalama kar olarak alınır ve brüt kar yönteminde olduğu gibi satılanların maliyetine ve oradan da tahmini dönem stokuna ulaşılır.

5-Normal Stok (Temel Stok) Değerleme Yöntemi

Normal stok veya temel stok değerlendirme yöntemi, (a) işletmenin faaliyet hacmi ne olursa olsun sürekli olarak elde bulundurulması gereken stok miktarının saptanmasını (b) ve bu asgari stokun, sakıngan (ihtiyatlı) bir bedelle değerlendirilmesini gerektirir.

Faaliyet hacmi ne olursa olsun asgari olarak elde bulundurulması gereken stok, birkaç yıllık bir süreyi kapsayan devredeki asgari ortalama maliyetle veya stokların yerine

koyma (ikame) maliyetinin daha altına düşemeyeceği tahmin edilen birim fiyatı ile değerlendirilir.

Eğer fiili stok, asgari stok miktarının daha altında ise aradaki fark, yerine koyma (ikame) maliyeti ile değerlendirilir ve normal stok değerinden indirilir.

Bu yöntemin uygulanması ile hesap dönemi içinde satılan mal veya imalata verilen hammadde, malzeme, yerine koyma (ikame) ma-

liyeti ile değerlendirilmektedir. Stoktan çıkışlar, yerine koyma maliyeti ile değerlendirildiğinden söz konusu yöntemin başlıca üstünlüğü, fiyat dalgalanmalarının işletmenin faaliyet kar veya zararı üzerine olan etkisini azaltmasıdır. Bu yöntem, aynı zamanda stokların ölçülü (ihtiyatlı) bir şekilde değerlendirilmesine yol açtığından, bilançoda stok değerinin olduğundan daha düşük gösterilmesi suretiyle gizli yedek akçe oluşturulmasına da olanak vermektedir.